STICUSA KNIPSELKRANT 88

BEURS- EN NIEUWSBERICHTEN Dinsdag 23 juli 1985

PATER BRADA VANDAAG 50 JAAR ZIELEHERDER

WILLEMSTAD- Pastoor Brada, die 44 jaar op Curacao heeft gewerkt, viert vandaag in Leusden (Nederland) zijn Gouden Priesterschap.

Pater Brada werd op 4 augustus geboren in Leeuwarden. Op 18 september 1930 legde hij de kloostergeloften af bij de paters Dominicanen in Nijmegen en op 25 juli 1930 werd hij door mgr. Verriet tot priester gewijd. Aanvankelijk werd hem gezegd door te studeren en het lectoraat te halen, maar onverwachts werd hem in het najaar van 1937 meegedeeld dat hij naar de Antillen zou worden uitgezonden. Kort na zijn aankomst op Curacao, waar hij van november 1937 tot november 1981 werkzaam is geweest, werd hij aangesteld tot secretaris van de bisschop, mgr. Verriet. Deze functie vervulde hij tot begin 1948. Pater Brada heeft zich vooral veel op het sociale terrein bewogen. Samen met pater De Bruyn vormde hij bonden van en voor verschillende groepen, als onder andere chauffeurs, havenarbeiders en vele andere. Hij was mede-oprichter van ambachtscholen, en van de R.K. Sportcentrale, tevens werd hij directeur van de R.K. Volksbond. Voor de jonge dames van Curacao heeft hij een club, "Veritas" geheten, opgericht en voor de jonge mannen de "Thomaskring" waarvan hij de leider was.

Niet alleen kende hij zijn parocianen erg goed ook wist hij precies wie zich samen met hem voor allerlei activiteiten op het sociale vlak inzette.

KERKGESCHIEDENIS

Om inzicht te krijgen in de kerkgeschiedenis van de Antillen snuffelde hij in de boeken van het archief van de bisschop en begon al vlug in kranten te schrijven en zelfs boekjes te publiceren over deze kerkgeschiedenis. In totaal zijn er zo'n dertigtal boekjes van zijn hand verschenen.

Ook voor de radio (heel speciaal de CUROM) hield hij regelmatig toespraken en verzorgde hij het wekelijks ziekenuurtje.

ONVERMOEIBAAR

Tegelijk met de benoeming tot secretaris van de bisschop kreeg hij ook de aanstelling tot rector van het melaatsengesticht. Dit bleef hij totdat hij in 1948 benoemd werd tot pastoor van de parochie Santa Rosa. Echter is hij slechts enige maanden pastoor in deze parochie geweest. Na zijn eerste Europese verlof, na 11 jaar, werd hij kapelaan bij de parochie Santa Familia en rector van het Sanatorium, dat toen nog van de Shell was. In 1951 werd pastoor Brada aangesteld als bouwpastoor van de kerk van Coromoto. In februari 1953 werd deze kerk ingewijd en kort daarop werd pastoor Brada weer teruggeplaatst in de parochie van Santa Familia en is hier gebleven tot januari 1964.

Waar pastoor Brada zich voornamelijk voor ingezet heeft zijn wel de parochianen geweest. En vooral de zieke parochianen konden te allen tijde op hem rekenen. Te voet legde hij verschillende huisbezoeken af en niets was hem teveel. Pastoor Brada, die dan ook door zijn parochianen niet alleen op handen werd gedragen, kreeg de bijnaam van de "onvermoeibare herder". Zelfs zei hij altijd: "Wij bestaan niet voor ons zelf maar voor de mensen".

In januari 1964 werd hij benoemd tot pastoor van Pietermaai en dat is hij gebleven tot zijn, onverwacht, vertrek naar Nederland in november 1981.

ONDERSCHEIDINGEN

In 1975, zijn 40-jarig priesterschap, kreeg pastoor Brada van mgr. W. Ellis de medaille "pro Ecclesia et Pontifice". In 1963 had hij al de koninklijke onderscheiding gekregen van officier in de Orde van Oranje Nassau en reeds eerder een hoge Venezolaanse onderscheiding voor zijn werk voor de Venezolaanse Kerkgeschiedenis..

Mgr. W. Ellis zei later in een toespraak dat Pater Brada het beste erfstuk was dat hij ooit heeft kunnen krijgen.

TERUG NAAR PATRIA

In november 1981 vertrok pastoor Brada naar Nederland. Maar ook daar is hij nog steeds actief en laat het werken met mensen en vooral met en voor Antillianen hem niet los. Nog steeds zet hij zich erg in voor Antillianen in Nederland en iedere eerste zondag van de maand en op feestdagen kunnen de Antillianen een H. Mis bijwonen die opgedragen wordt door pastoor Brada.

Dat de in Nederland woonachtige Antillianen dit zeer op prijs stellen blijkt wel uit het feit dat pastoor Brada geregeld wordt uitgenodigd bij huwelijksplechtigheden, een H. doopsel of communiefeest. En pastoor Brada leeft daar gewoon voor. Want van pastoor Brada kan gezegd worden dat hij in Nederland woont, maar zijn hart ligt nog altijd op Curacao.

De Beurs
Woensdag 24 juli 1985

ONDERWIJS-PROGRAMMA OP TELE-ARUBA

ORANJESTAD - Er is nog nimmer door ons huidig Bestuurscollege zoveel aandacht aan het onderwijs besteed als nu dat men zwaar het mes heeft gezet in de onderwijsbegroting.

De Arubaanse Voorlichtingsdienst deelt mee, dat aanstaande donderdag wederom een informatie-programma over onderwijs op Tele-Aruba vertoond zal worden. Dit programma begint om 20.30 uur.

Het programma, dat zal gaan over de maatregelen die men reeds genomen heeft ten aanzien van het onderwijs en over die welke men nog voornemens is in te voeren, heet ironisch genoeg "Enseñansa na caminda" (Onderwijs op weg).

De Beurs
Zaterdag 27 juli 1985

BINNENKORT NIEUWE LP OP MARKT VAN ERIC LA CROES

WILLEMSTAD - Binnenkort zal de nieuwe longplay onder de titel "Yu dje homber chikí" van Eric La Croes, zanger en componist, op de markt gebracht worden. Eric La Croes wordt op deze longplay begeleid door de muzikale groep "Tutu Krioyo".

Het doel van deze produktie is de cultuur van Curacao te verrijken door gebruikmaking van typisch folkloristische muziekinstrumenten, methoden en technieken. De teksten van de liedjes hebben betrekking op de levenservaringen van de jeugd.

AMIGOE

VANDAAG

NORBERT HENDRIKSE
...augustus...

- Minieme prijsverlaging OPEC p.1
- Hendrikse: voorbereiding kabeltv vrijwel rond p.3
- Lichte achteruitgang toerisme p.5
- Timmàn nadert Karpov p.6
- Amnesty-rapport over Turkije p.7

DONDERDAG 25 JULI 1985

Medio augustus kan men zich inschrijven

Voorbereidingen kabeltelevisie vrijwel rond

WILLEMSTAD — De voorbereidingen voor de invoering van kabeltelevisie, het zogenaamde Black box- systeem, zijn vrijwel afgerond. In de grote hotels worden de televisies binnenkort geinstalleerd terwijl het de inschrijving voor de bevolking medio augustus geopend wordt.

Dat vernam de Amigoe van directeur Norbert Hendrikse van de ATM die tevens directeur is van de dochter- onderneming TDS- Curaçao welke de kabeltelevisie introduceerd. Zoals bekend wordt de kabel-televisie eerst in de grote hotels te weten Concorde, Plaza, Holiday Beach en Princess Beach ingevoerd, waarna ook de lokale bevolking een abonnement kan nemen. Met uitzondering van het Princess Beach Hotel, alwaar de televisie- toestellen nog geleverd moeten worden, kan op korte termijn in de andere hotels het black- box- systeem een feit worden, zo verklaarde Norbert Hendrikse desgevraagd.

Medio augustus wordt de inschrijving geopend voor de lokale bevolking. Naar gelang het aantal aanvragen uit bepaalde wijken, zal men dan gelijk van start gaan met de installatie van de eerste vijfhonderd systemen. Dat is het aantal dat TDS Curaçao momenteel in voorraad heeft. Aan de hand van de interesse die voor de inschrijving getoond wordt, zal bepaald worden hoeveel er voor de maand september besteld worden.

De installatie van de benodigde apparatuur bij de abonnees, is uitbesteed, zo vervolgde Hendrikse. Uit onderzoek is gebleken dat de ontvangst over vrijwel het hele eiland zeer goed is. Sommige buurten kunnen voorlopig echter nog geen kabeltelevisie krijgen, doordat deze huizen bijvoorbeeld achter een heuvel gesitueerd zijn. Naar gelang het aantal aanvragen vanuit die buurten, zal onderzocht worden of er een extra antenne geinstalleerd kan worden, zo verklaarde directeur Norbert Hendrikse.

Amigoe
WOENSDAG 31 JULI 1985

Boek van Remi Lasten:

Zelf leren gitaar te spelen

WILLEMSTAD — De bekende musicus- gitarist Remi Lasten heeft het eerste papiamentstalige boek geschreven om zelf gitaar te leren spelen. Het boek, getiteld "Kitara Melodiko" zal binnenkort bij de boekhandels verkrijgbaar zijn en is geschreven voor een publiek vanaf zeven jaar.

Gebleken was dat er een enorme behoefte bestond aan een papiaments- talig leerboek over gitaarspelen. Echter ook sociaal, educatief, muzikaal en kultureel gezien, heeft een dergelijk studieboek waardoor de mensen zelf thuis kunnen leren hoe zij gitaar moeten spelen, een groot effect.

In het boek zijn behalve de "lessen" ook twee wedstrijden opgenomen, één bestemd voor de jongeren tussen 7 en 14 jaar en een andere voor boven de 15 jaar. Informatie hierover is tevens in het boek opgenomen.

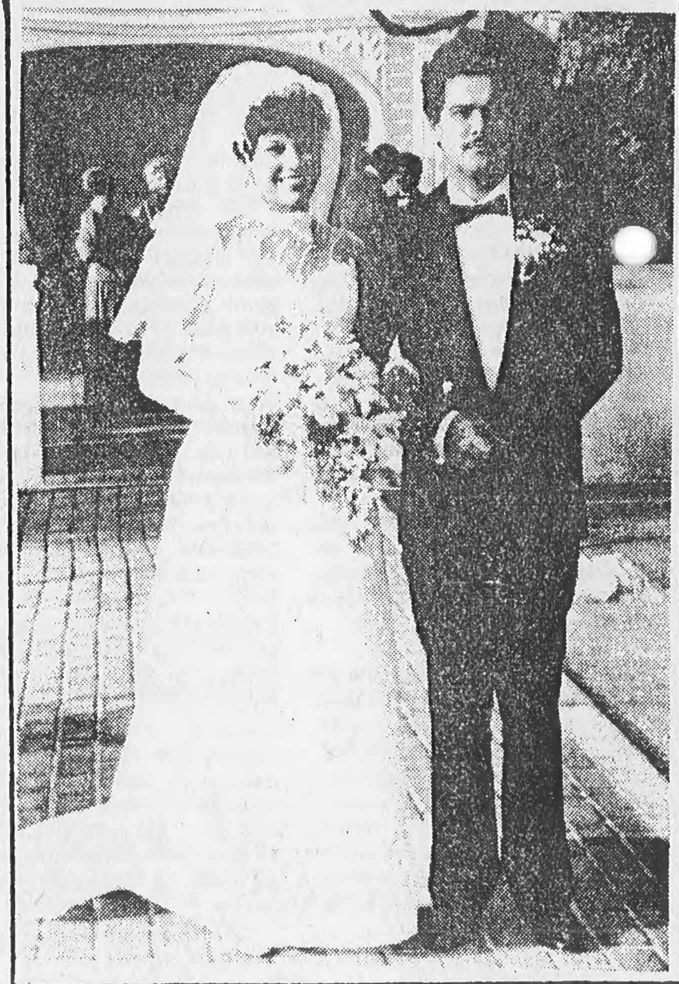
Remi Lasten heeft verder plannen om door te gaan in deze branche en denkt hierbij aan een vervolg studieboek en aan een boek met meer informatie over de gitaar.

De Beurs
Dinsdag 23 juli 1985

WILLEMSTAD - Zaterdag j.l. is Mr. R. Ph. Römer, zoon van de Gouverneur van de Nederlandse Antillen en mevrouw Römer-Vreeze, in het huwelijk getreden met n[illegible] frouw Ch. G. Beukenboom, dochter van wijlen Ch. Beukenboom en mevrouw Beukenboom-Rijnz.

Na de huwelijksinzegening in de kathedrale kerk van Willemstad te Pietermaai, was er een druk bezochte receptie op het Gouverneurshuis.

Het schijnt ruim 60 jaar geleden te zijn dat op het Gouverneurshuis een huwelijksreceptie heeft plaats gevonden.

Amigoe
WOENSDAG 31 JULI 1985

Expositie in museum van antiek-Europees meublilair

WILLEMSTAD — Het Curaçaosch Museum organiseert vanaf zaterdag 3 augustus tot 15 september een expositie van antiek europees meubilair. De opening van deze expositie vindt plaats op zaterdag 3 augustus om half negen 's avonds.

LICHTE KOST VOOR ROMANTISCH AANGELEGDE FIGUREN

WONEN IN EEN GLIMLACH

"En ze leefden lang en gelukkig en kregen heel veel kinderen". Een bekende afsluiting van nogal wat vertellingen. Het zijn voornamelijk verhalen die zich ver naast de bij de lezer bekende realiteit afspelen. En juist op het moment dat de personages weer met beide benen in de herkenbare wereld staan, worden de verwikkelingen afgebroken. Voor vele romantisch ingestelde lezers mag het ook niet anders.

Sonia Garmers sluit haar verhaal "WONEN IN EEN GLIMLACH" af met een variant op het bekende slotzinnetje: " 'Oh, je wilt een zoen! Zeg dat dan!' Meteen was hij overeind en sloeg zijn armen om haar heen. En die zoen van hem en alle andere daarna waren geen grapje".

Abigael Philomena Martines, 18 jaar, enige dochter van Carmencita (weduwe?), is geslaagd voor haar havo-examen. Ze is een behoorlijk dikke tante, herhaaldelijk is ze met haar gedachten bij haar 80 kg. Ze is geslaagd met het hoogste cijfer voor Spaans en Nederlands. Alleen voor het eerste vak krijgt ze een prijs: de geschiedenis van Venezuela, beschikbaar gesteld door het Venezolaanse consulaat. Abigael wordt Bibi genoemd, en omdat ze altijd een glimlach tentoon spreidt, noemt men haar Bibi Sonrisa, Bibi Glimlach.

Terwijl de meeste van haar klasgenoten (in het buitenland) verder gaan studeren, besluit Bibi naar een betrekking uit te kijken. Ze vindt dat mai Carmencita lang genoeg voor haar gezorgd heeft. Jaren achtereen heeft deze gezwoegd om de eindjes aan elkaar te knopen (Bibi's vader is voor haar geboorte overleden), zodat ze het schoolgeld voor Bibi kon betalen. Zo heeft ze steeds geprobeerd te voorkomen dat de schoolleiding Bibi's rapport zou achterhouden vanwege rekeningen die niet betaald waren. Ze wilde niet dat haar dochter zou overkomen wat zij tijdens haar schoolcarrière als zeer denigrerend heeft ervaren.

Bibi solliciteert bij Radio Willemstad naar de functie van omroepster. Haar motivering: met mensen in contact komen, zonder dat ze jou te zien krijgen (80 kg). Na een maand in spanning te hebben gezeten, krijgt ze een oproep voor een gesprek. Tegen de zin van mai Carmencita in trekt ze haar jeans-broek aan met een wijde bloes erover heen. Een goed passende jurk "kon je niet krijgen als je maat-kolossaal had". Maar mai Carmencita geeft toe dat ze er nog aan moet wennen: "Bibi was geen schoolkind meer, ze moest zelf leren beslissen". De openhartige Bibi Sonrisa wordt aangenomen, ze komt bij Radio Willemstad binnen als vertaalster.

De eerste beslissing die Bibi hierna neemt: ".... meteen geef ik me op voor rijlessen". Want.... "Ja, stel je voor dat mai Carmencita ooit ziek wordt, dan zou ze niet weten hoe ze op het werk zal komen".

Op de vertaalafdeling werkt ze samen met twee oudjes met wie ze best overweg kan. Op haar eerste dag al vindt er een incident plaats, doordat de omroepster Milly, met jarenlange ervaring, twee berichten die Bibi vertaald heeft, totaal verdraaid weergeeft. Milly krijgt een schrobbering van de baas, de twee oude mannen zijn in hun sas met Bibi, want "... wat ons al die jaren niet gelukt is, is jou de eerste dag al gelukt".

Een van de medewerkers van Radio Willemstad heet Segundo. Hij is lang en slank, gaat altijd keurig netjes gekleed en verspreidt een aangename parfumgeur. Al vanaf de eerste dag is Bibi helemaal weg van hem: "Ai Dios - lieve God! Zo'n mooie jongen!"

Tot hier niets aan de hand. Dan krijgt de lezer stof voorgeschoteld, die helemaal zou passen in een van die talrijke verhalen uit de alom bekende reeksen. Bibi moet een stemtest doen bij Segundo. En wanneer een omroepster van een populair verzoekplatenprogramma ziek wordt, wordt zij voor de microfoons gedrukt. Ze wordt de ontdekking van Radio Willemstad en krijgt meteen de bijnaam Sexy Voice. Het gebeurt wel eens dat ze overhoop ligt met haar ontdekker, omdat ze geen hoogte van hem kan krijgen.

Op Valentijnsdag krijgt ze een brief van een aanbidder, niet lang daarna gevolgd door een andere. Hij noemt zich haar Valentino en verwacht 'n reactie via haar radioprogramma. Maar er gaan maanden voorbij zonder dat ze iets van zich laat horen, maanden waarin ze weleens bekvecht met Segundo op haar werk. Op zekere dag laat hij tussen neus en lippen door weten dat ze nooit gereageerd heeft op het verzoek van haar Valentino. Bibi doet dit en prompt komt er een brief voor een ontmoeting in Fort Waakzaamheid. En daar blijkt Segundo haar Valentino te zijn, terwijl ze al die maanden dat ze met elkaar samen hebben gewerkt, nooit iets van zijn bedoelingen heeft gemerkt. Eerst denkt Bibi dat hij haar bespiedt; woedend vlucht ze weg, maar onderweg zet ze alles op een rijtje en bij haar thuis sluiten ze elkaar in de armen, terwijl mai Carmencita zich vol begrip voor de situatie terugtrekt.

... Sonia Garmers ...

En hoe ging het verder? Een domme vraag bij dit soort boeken. Ze hebben elkaar uiteindelijk toch gevonden, nou en?

Het verhaal omvat episoden uit één jaar. Er wordt niets uitgediept. De kennelijke bedoelingen is om twee mensen die voor elkaar bedoeld zijn, voor de lezer tientallen bladzijden lang en elkaar gescheiden te houden. Om het romantische meer te benadrukken wordt blijkbaar een duidelijke situering van de gebeurtenissen op Curaçao vermeden. Het moet vaag blijven. Zo heet Radio Hoyer, die duidelijk model heeft gestaan, gezien enkele typische passages, Radio Willemstad. Het hoofd van de Veterinaire Dienst, dat Bibi op het abattoir gaat interviewen, wordt dr. Sarelly genoemd. Alleen Fort Waakzaamheid is duidelijk herkenbaar, maar deze naam is ook symbolisch bedoeld: Bibi moet hier alert zijn; wie is die een aanbidder?

Het gaat met Bibi Sonrisa precies zoals vele jongeren van haar leeftijd het voor zichzelf ook wensen: pas geslaagd, vrijwel direct aan de slag en een pracht van een carrière in het verschiet. Logisch dat ze in onze gemeenschap (nu nog) het eerst kan denken aan een eigen auto.

Bibi is openhartig, en met haar glimlach palmt ze bijna iedereen in. Ze is ook kritisch, want ze wil van de radioprogramma's iets meer maken dan alleen maar een cocktail van verzoekplaatjes en propaganda. Maar net als de meeste jongeren zonder ervaring loopt ze te vlot van stapel, wanneer ze haar idealen wil realiseren. Bij de directeur kan zelfs haar glimlach niet alles gedaan krijgen.

Bibi heeft een hechte band met haar moeder. Je krijgt de indruk met twee vriendinnen te maken te hebben. Ze kan heel goed bij haar terecht met haar problemen, hoewel je moet zeggen dat zij deze, op die 80 kg na, niet heeft.

Vervolg p. 4

Vervolg: Wonen in een glimlach

Iedereen zou zo'n lief meisje een degelijke levenspartner toewensen. Wie anders kan het daarom zijn dan Segundo, de jongen die 's morgens te laat op zijn werk komt, omdat hij arme gezinnen eerst uit eigen zak van brood gaat voorzien, of die in een gezin de taak van de moeder tijdelijk overneemt, om deze ziek te geworden? Kortom, twee onberispelijke figuren die voor elkaar geschapen zijn.

Sonia's taalgebruik is eenvoudig, sober. Je krijgt geen enkel moment de indruk te maken te hebben met een volwassene in tienersformaat. Ze heeft de taal "jong" weten te houden, passend bij haar hoofdfiguur. Hier en daar gooit ze er een Papiamentse uitdrukking tussen, die ze steeds vertaalt, tenminste, voor zover het mogelijk blijft. Want hoe moet je nu bijv. een chapo-jurk kernachtig weergeven?. De anekdotische passages, zoals de opmerkingen bij de diploma-uitreiking, fleuren het geheel op. Ze heeft op enkele plaatsen wat spanning weten te creëren en deze op aceptabele wijze opgelost. Een bijzondere verdienste vind ik het feit dat ze de ware identiteit van de Valentino tot het laatste moment verborgen heeft kunnen houden. Hierdoor heeft ze het bekende voorspelbare karakter van dergelijke verhalen doorbroken. WONEN IN EEN GLIMLACH is daardoor een aardig verhaal geworden voor tieners die graag even de ontmoedigende realiteit van alledag willen ontvluchten. ■

Pablo Walter

Sonia Garmers: WONEN IN EEN GLIMLACH
Uitg.: Leopold, Den Haag, gebonden
ISBN 90-258-3526-0

WOONHUISARCHITECTUUR VAN PHILIPSBURG

Momenteel verblijft Joan van Andel op St. Maarten. Zij studeerde vorig jaar af in de kunstgeschiedenis, met als specialisatie architectuur, aan de universiteit van Amsterdam. Haar afstudeerscriptie behandelt de traditionele woonhuisarchitectuur van Philipsburg, de hoofdstad van St. Maarten.

In 1982 kwam Joan op vakantie naar Sint Maarten; daarvóór had zij contact gehad, (i.v.m. haar afstudeer scriptie) met de voor haar reeds bekende professor C.I. Temminck Groll verbonden aan de technische hogeschool, te Delft. Deze gaf op verzoek van de Antilliaanse overheid in 1966 en 1976 een aantal adviezen en richtlijnen, ten aanzien van een momumentenbeleid op de Nederlandse Antillen.

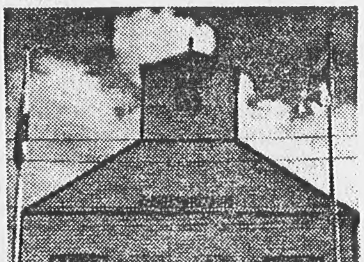
Temminck Groll was bereid. Joan te begeleiden met haar scriptie. In 1982 ontmoetten Joan en Temminck Groll elkaar op Sint Maarten. Tijdens het viermaanden lange verblijf van Joan op Sint Maarten, heeft ze materiaal bijeenvergaard, gesproken met verschillende mensen en een aantal huizen en huisjes bezocht. Terug in Nederland heeft ze uit de verkregen informatie en met behulp van veel naslagwerk haar scriptie geschreven. Haar andere begeleider was professor C.J.A. C. Peeters, verbonden aan het kunsthistorisch Instituut van de Universiteit van Amsterdam. Na afronding en beoordeling van de scriptie werd het geheel opgestuurd naar de Sticusa, die interesse toonde. Vervolgens werd de scriptie aangeboden aan het Koninkrijk Instituut voor taal-, land- en volkenkunde. Spoedig daarna werd Joan geinformeerd, dat men deze scriptie wilde gaan publiceren.

Nu is zij weer op het eiland, voor verder onderzoek en uitgebreid van de informatie, om het boekwerk zo volledig mogelijk te maken. Dit zal (naar verwacht wordt) in december gepubliceerd worden door het koninklijk Instituut voor taal-, land- en volkenkunde, en zal worden gefinancierd door de Sticusa. Het boek zal de traditionele woonhuisarchitectuur van Philipsburg behandelen en zal in het Engelse verschijnen.

In haar afstudeerscriptie: 'Woonhuis in verval' komen een aantal onderwerpen aan de orde. De inleiding ervan begint met' *a bit of holland in the blue caribbean sea'*.

Verder wordt een uiteenzetting gegeven van het onstaan van Sint

Courthouse, die op de A-lijst voorkort.

Maartens hoofdstadje, aan de nederlandse kant en haar architectuur. In die inleiding staat, dat er weinig literatuur is te vinden over de traditionele woonhuis architectuur van Philipsburg. De geschiedenis en de stedebouwkundige aspecten van Philipsburg komen uitvoerig aan de orde. In het hoofdstuk' *de traditionele woonhuisarchitectuur van Philipsburg*, worden de huizen en huisjes uitvoerig besproken, zoals vorm, onderbouw, constructie, muren, dakkap, gebruikte materialen, kleur, decoratie, interieur. In het hoofdstuk' *de huidige situatie van de traditionele woonhuisarchitectuur van Philipsburg en enige overpeinzingen over een monumentenbeleid'*, leest men, dat de laatste jaren vooral meer interesse wordt getoond voor restauratie van de kleinere monumenten, zoals op Curaçao en Bonaire.

Een rapport, opgesteld door professor Femminck Groll in 1976, behandelt onder andere de architectuur van Sint Maarten met in het 'ontwerp monumentenlijst' een onderverdeling in twee categoriën (a) en (b) monumenten.

In de ene komen huisjes voor, die niet voor afbraak in aanmerking zouden moeten komen, terwijl in de andere de huisjes worden beschreven, die in de eerste plaatst hun waarde ontlenen aan de omgeving, waarin ze staan. Behalve deze twee, heeft hij nog een onderverdeling gemaakt in *eenvoudige gebouwen en beschermd stadsgezicht.*

In de (a) categorie komen voor de inmiddels gerestaureerde gebouwen, courthouse en methodistenkerk in de (b) categorie zijn 38 huisjes opgenomen; daarnaast zijn er nog zo'n 74 andere monumentale traditionele woonhuizen op het eiland.

Volgens Joan geeft de monumentenlijst van Temminck Groll op zich zelf een juist beeld van de architectonische kwaliteiten van de architectuur van Philipsburg. Het 'ontwerp monumentenlijst' gaat uit van het behoud van de monumenten. Het deelt de monumenten in vanuit een architectuur-historische benadering. Op frond van de gebouwen zelf of hun kwaliteit in relatie tot de omgeving zijn zij op de lijst ter echt gekomen.

In Joan scriptie wordt de vraag gesteld, of deze benadering wel in overeenstemming is met de Antilliaanse realiteit aangezien er een discrepantie bestaat tussen de West-europese architectuurshistorische opvattingen en de houding van de Antilliaan ten opzicht van het culturele erfgoed'. Een benadering vanuit meer gezichtspunten, om tot een binnen de Antilliaanse realiteit uitvoerbaar beleid te komen, zou wellicht meer mogelijkheden bieden tot bescherming en behoud van de door Temminck Groll genoemde (b) monumenten. Bouwtechnische, historische-, en functionele aspecten, alsmede economische- en architectuurhistorische overwegingen worden door haar besproken, om een beeld te krijgen van de situatie, waarin de traditionele woonhuisarchitectuur zich nu bevindt, om vandaar uit een beleid te kunnen verwezenlijk.

In haar scriptie acht Joan (op grond van genoemde overwegingen) een aanvulling van 4 huisjes op de (a) lijst en zes op de (b) lijst mogelijk; tevens een afvoering van huisjes van de lijst, die daarbij alle kenmrken van de traditionele woonhuisarchitectuur van Philipsburg vertegenwoordigt: Kleine en grote huisjes, een- en tweelagig, met en zonder veranda, met en zonder decoratie van zowel binnen- als buitenbebouwing.

In de conclusie van haar boekwerk merkt Joan op, dat er van overheidswege te Philipsburg nog steeds geen sprake is van bescherming en behoud van de traditionele woonhuisarchitectuur. Tot slot merkt zij op, dat er vreselijk weinig over is van deze bouwstijl. Deze architecteur is totaal in verval en is eigenlijk aan het verdwijnen. De grotere woningen hebben door de jaren heen heel wat aandacht gekregen, met het oog op bescherming en restauratie. Juist over de kleine huisjes, waarin de minder rijken woonden, is niets geschreven, en juist deze huisjes worden vergeten en verdwijnen daarom gewoon!', aldus Joan van Andel. ■

Het 'nulde' hoofdstuk van de antilliaanse literatuur

"O FENIX VAN ONS LAND, IK KUS UW GEDICHTEN"

Al oordelen we nu over de vroeg 19de eeuwse auteurs als gelegenheidsdichters, met de nadruk op 'gelegenheid', de klemtoon lag voor de betrokkenen waarschijnlijk toch op het eind van het woord, op het dichter-zijn. Uit reacties op andermans werk en op het eigene krijgen we het idee dat men zich inderdaad dichter voelde.

Als 'een oud-gediende' schrijft: "Mogt het kunstloos lied behagen" (25/2/59), en C.M. Nuboer "Moge 't lied ook kunstloos wezen" (23/2/61), dan is dat conventionele dichterlijke bescheidenheid, als een traditioneel stijlverschijnsel. Ook de hoogdravende schoolmeester Van Paddenburgh had daar een handje van. Hij schreef op 31/8/16: "Misken den zwakken zoon van myne zangster niet" en "Gun dat ik ook aan U myn schaamle wenschen bie!". En enkele maanden eerder reeds aan het slot van zijn 'losse gedachten' over 'het ophyssen van de vlag', op 8/3/16: "Neem Edele Gouverneur dees wenschen nedrig aan", waarbij het 'nedrig' zeker als achtergeplaatst adjectief bedoeld zal zijn, en ook nog: "'t Is zwak, maar vloeit uit 't hart..." Ook Nuboer dichtte nog quasibescheiden over "kindertoon" en zijn "zwakke poging" in zijn "kunsteloos gebed" van 22/2/51:

"Juich! Tollens die uw zang met zwier
Uit gouden koorden gaart;
'k Gevoel dat myne broze lier
Met halmen is besnaard.
Maar ook, hoe schoon 't accoord moog zyn
Dat uw talent ons biedt;
Wel klinkt uw zang meer stout en rein,
Opregter, - is zy niet."

Dit soort zinswendingen zijn ingegeven door de klassieke stilistische 'captatio benevolentiae', het verzoek om een toegevende beoordeling, niet uit echte gevoelens van bescheidenheid. Men schrijft wel bij de 'grote Tollens' in het niet te vallen, maar intussen heeft men de vergelijking dan toch maar gemaakt! Dit bewijst m.i. dat men zich met degelijk dichter voelde in zijn tijd en omgeving; het publiceren van het gedicht heeft daar kennelijk ook mee te maken.

Enkele keren vinden we een verwijzing naar het dichten voor eigen kring, zonder te publiceren:

".........Had hy nog slechts aan vrinden
Zyn digtprodukt vertoond: -
Nooyt moest by onderwinden
Te brengen zyn geschryf voor 't oog van kiesch publik,
Daar alleman nu roept: 't is onder de kritik!" (4/3/14)

of:

"Had gy uw liedje slechts geschreven,
Om 't aan uw vrienden af te geven,
Het kon nog gaan; maar nu dat gy
't Gezonden hebt ter Drukkery,
Om 't in de krant te laten drukken
Ziet ieder dat gy loopt op krukken" (11/9124)

Dit lijkt te wijzen op een gewoonte om voor eigen kring te dichten, waar men dan minder kritisch hoefde te zijn. Maar als je publiceert, wordt je met dichtermaat beschouwd:

"Nu Recensent!! Hy, die dit schryft,
Weet dat er veel te wenschen blyft
Voor uw' verfynde ooren;
Maar laat in Gods naam hem gerust,
Hy wil, (van uw talent bewust,)
Dus ook niets van U hooren." (22/7/43)

Men maakt in de kritiek op elkaar verschil tussen dichtkunst en rijmelarij:

" 'T was juist geen' poësie, maar kinder-rymery" (25/3/14);
" Een rymer mag hy zyn; doch dichter - eerst in 't graf" (25/3/14)
"Want wat is een gedicht, Waarin voor platte rym de ed'le digtkunst zwigt? (4/3/14)

Men wijst het rijm niet af, maar de rijmelarij. Uit diverse gedichten is im- of expliciet op te maken aan welke eisen een gedicht kennelijk moet voldoen volgens de 19de eewse Curaçaose poëtische maatstaven. Rijm moet onopvallend en origineel toegepast worden; het mag niet 'versleten' zijn en men mag het niet 'slaafsch' gebruiken of dwangmatig; men verwerpt rijmdwang, het gedwongen kiezen van een bepaald woord wegens de noodzakelijke klankovereenkomst. Woorden moeten bewust geschreven worden, zonder dat er een letter te veel gebruikt wordt. Het gedicht moet men polijsten - den pen schoeit de woorden als op een leest... De dichter moet maat houden; het gedicht mag niet 'in en uit de maat huppelen! Daarnaast moet de dichter 'geest' en 'vernuft', bezitten; zijn taal en stijl moeten blijk geven van 'dichtvuur' en 'Apollo's gloed'. Apollo en de Muzen moeten de dichter bezielen; een treurspel zonder ziel... verjaagt zelfs kwaadaardige spoken! (26/01/28) De dichters hebben de pen vol van Apollo, de Olympus, Pegasus en de negen Muzen, de 'zanggodinnen'. Zij zijn in onze ogen misschien rijmers, maar zij voelen zich 'der muzen zonen', volgens het spraakgebruik van hun tijd. **1**

In de 19de eeuwse Curaçaose poëtica staat proza tot poëzie als gewoon tot verheven, geheel volgens de algemene literaire opvatting van die tijd. Een proclamatie van Kikkert is niet geschikt om in dichtvorm om te zetten, ze is te prozaïsch: **2**

1 **"De ed'le digtkunst? Ja, myn muse kan 't u leren,**
Zy laat door slaafsche rym zig nimmer overheren;
Zy digt en rymt, als 't past, op eenen lossen trant,
En leidt des digters geest en pen met eigen' hand.
Zy zweeft om 't digtend brein van all' Apollo's zonen
En mannen van de kunst, die zyn tempel woonen;
Zy vliedt het bastaard kind, dat met vermetelheid
Zyn' drempel stout betreedt, zyn voorhof snood ontwydt."
(4/3/14)

2 **En wie heeft 't ooyt gehoord, dat eene proclamatie,**
Een oproep aan een volk verwekken zal sensatie
In 't digtend herzenpan — te stellen in gedigt,
Wat, die 't in prosa leest, verstaat op 't eerst gezigt." (4/3/14)

Als een werk niet verheven genoeg is dan schiet het poëtisch te kort, en wordt het gekraakt als een 'prosaïsch stuk'; als je geen dichtervuur bezit, kun je beter proza schrijven. Maar als de poëzie wel het juiste 'vuur' bezit, kan ze de mens tot een halve god verheffen; poëzie is voor de goden:

"Die voor geen Goden zingen kan,
Kan maar geen digtloof dingen...." (5/1/28)

De dichter heeft een lange weg af te leggen eer hij de top van de Helicon beklommen heeft. Hij moet allereerst zijn taal, zijn moedertaal goed leren en ervoor dat hij de grammatica beheerst. Daarna hij de beste schrijvers lezen. De auteurs die aangeraden worden als voorbeeld zijn Nederlandse als Cats, Hooft, Vondel, Helmers, Van Merken, Feith, Tollens en Bilderdijk (dus uit de tijd van de Renaissance tot en met de Romantiek).

De dichters gebruiken verschillende motto's boven hun gedichten die iets zeggen over wat ze lazen. Nederlandse auteurs als Vondel, Spandaw, Langendijk, Da Costa komen voor. Daarnaast zien we motto's uit de klassieken en de bijbel, van Engelse schrijvers (Shakespare, Byron), Franse (Boileau, Voltaire) en Duitse (Schiller).

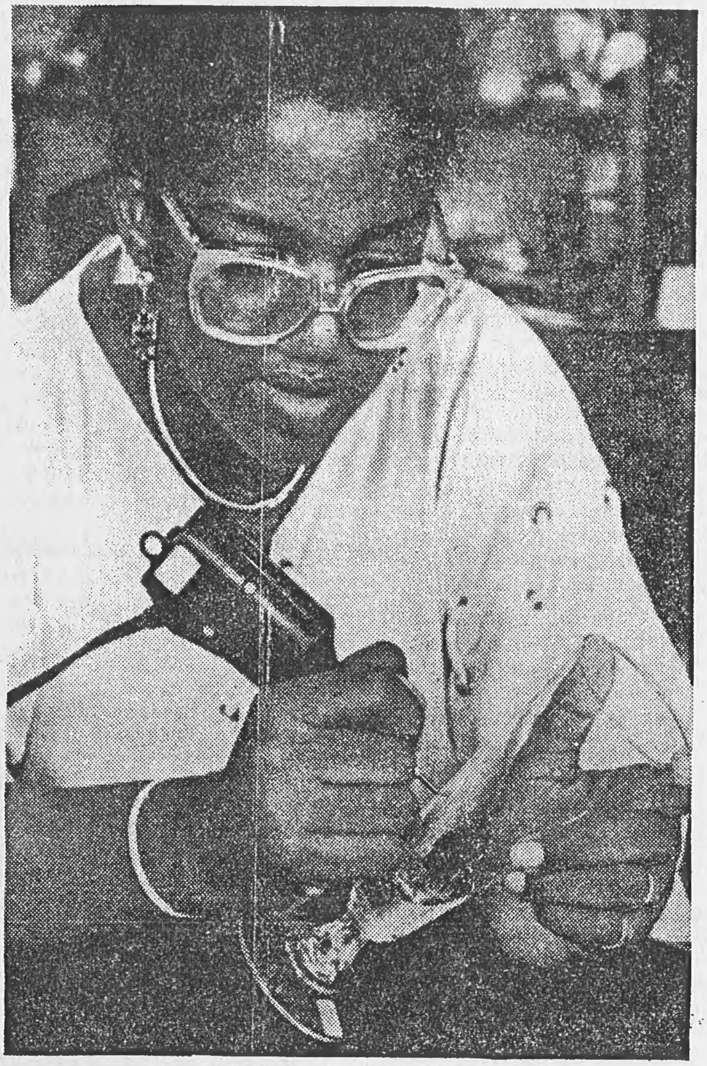
Men vertaalde en bewerkte 'een der oude Nederlandsche rymers' of 'een oud Holandsch deuntje', het 'Wien Neerlandsch bloed'; en veel Engelse schrijvers, van wie speciaal Byron en Shakespeare; enkele Duitse: Hagedorn, Klopstock en Cramer; en ook Franse auteurs onder wie Voltaire, Millevoi, De Lamertine, Bouffler. Men vertaalde ook uit het latijn, Zweeds en Italiaans. Maar het overgrote deel van de poëzie, meer dan 80%, was toch kennelijk origineel!

Er komen nog al eens liederen voor die bij gelegenheid gezongen werden.

Daarvoor gebruikte men Franse, Engels/Schotse en Duitse wijsjes naast de Nederlandse.

Al deze zaken: bewerkingen, motto's, leesadviezen, melodieën, geven iets weer van wat in die tijd bekend of zelfs populair was. Ze laten ons nu nog zien wat men toen las en waardeerde. Daar zijn figuren onder die we nu als tweederangs beschouwen, maar ook groten; ouderen en de modernen van die tijd. Wat de Nederlandse auteurs betreft merk ik op dat men aansloot bij de waardering die men ook in Nederland koesterde op dat moment; men was terdege op de hoogte! ■

KAS DI ARTE, EEN CULTUREEL ALLERLEI
SPECIAAL.... VOOR JOU!

... Sandra Lewis-Nieuw ...

In Schrijnwerkerstraat 14, een zijstraat vlak bij het viaduct over de Bredestraat in Otrobanda, bevindt zich het Kas di Arte Korsow. 'Een souvenirshop' is de eerste gedachte die je bij het binnentreden krijgt. Maar wie aan het praten raakt met de beheerders, Mevrouw Grace Daal-Martijn of Mevrouw Sandra Lewis-Nieuw, komt al gauw tot de ontdekking dat het om andere zaken gaat dan 'herinneringen' verkopen aan toeristen. Mevrouw Sandra Lewis staat mij te woord en wil graag en uitvoerig vertellen wat er in haar winkel allemaal te 'doen' is; 'te koop' is er ook wel van alles, maar first things first.

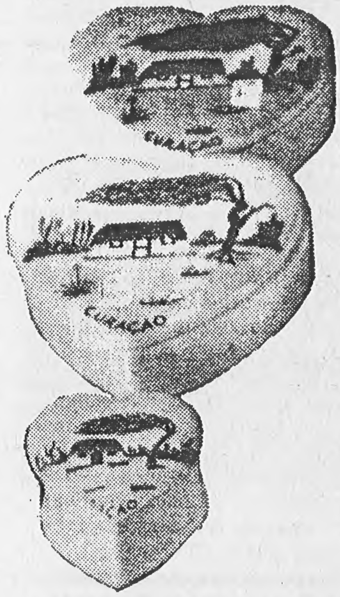
Kas di Arte Korsow heeft als doel allerlei handgemaakte materialen aan de man te brengen. Het enige criterium is dat wat er aangeboden wordt om doorverkocht te worden, goed moet zijn in zijn typische kwaliteit. Daardoor treft men er ook van allerlei aan: van simpele gebruiksvoorwerpen als een peper- en zoutstel tot een zeer symbolische prent van Eb Macano of een dichtbundul van Ellis Juliana. Op die manier wordt dit Kas di Arte een verzemelplaats van zaken die variëren van goed verzorgd imitatie beeldhouwwerk (met behulp van mallen vervaardigd) tot manden die gevlochten zijn van twijnen die op de juiste plaats en op de juiste tijd gesneden zijn om ermee te kunnen werken.

Wel is alles wat uitgestald ligt/staat handgemaakt op de Antillen!.

De filosofie — als men zo'n groot woord in dezen mag gebruiken — die achter de opzet van Kas di Arte schuilgaat, is dat er zo veel mensen zijn die *niet* weten wat er op Curaçao allemaal wel tot stand gebracht wordt. Veel mensen die langskomen, kijken hun ogen uit over wat er is gewrocht; zij geloven vaak niet dat wat ze zien werkelijk op Curaçao gemaakt is. Wist U bijvoorbeeld dat de dunne rood, geel, blauwe draadjes van een telefoonkabel verwerkt kunnen worden tot kleine mandjes of bijouteriedoosjes, en dat dat best een veel voorkomende bezigheid is (of is geweest) op Curaçao? Een eerste doel van Kas di Arte is dus informatie geven over de eigen cultuur.

Een tweede doel wordt duidelijk, als men ziet dat kunstzinnige zaken en gebruiksvoorwerpen naast en door elkaar heen geplaats zijn. Het accentueert dat mensen ZELF van allerlei dingen kunnen maken. Het onderscheid dat vaak bij cultuuruitingen gemaakt wordt — dat is Kunst (hoofdletter K!) en dat is alledaags vakwerk en kan iedereen wel leren — valt daardoor min of meer terecht weg. De mensen van Kas di Arte willen dat aspect zeer beslist beklemtonen. Ze lijken te willen zeggen dat elk mens zijn specifieke creatieve gaven heeft en dat hij of zij die tot ontwikkeling kan brengen, als-t-i maar wil.

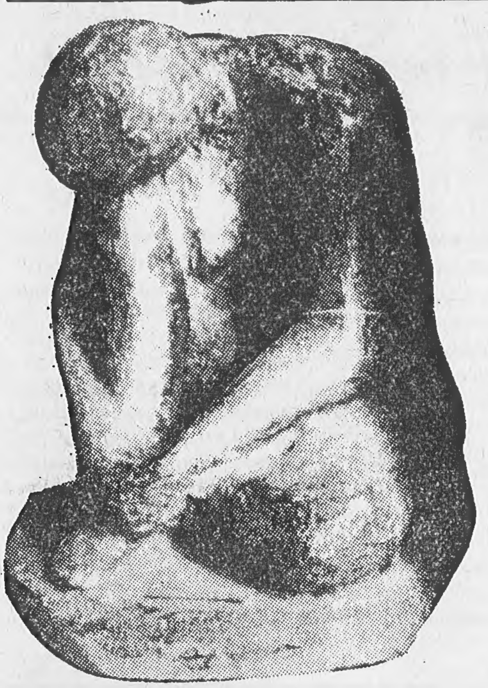
In de winkel van Kas di Arte is het wel wat rommelig. Er is te veel in een te kleine ruimte uitgestald. Dat is de moeilijkheid waarmee men zit, wanneer (tot nu toe) ruim dertig mensen hun creaties aan Kas di Arte toevertrouwen. Daarnaast is men — uit zuiver commerciële overwegingen — natuurlijk ook wel verplicht om over een kleine voorraad te beschikken. Het meest ideaal zou zijn, volgens Sandra Lewis, om een ruimte tot je beschikking te hebben, waarin de bezoekers de mensen die nu zorgen voor de inhoud van de winkel, bezig zouden kunnen zien: een boetseerder, een leerbewerker, een mandenvlechter. Een dergelijke ruimte zou dan twee doelen dienen: ten eerste zou een willekeurige bezoeker met eigen ogen kunnen zien dat het betreffende voorwerp inderdaad op Curaçao tot stand gebracht wordt; ten tweede, die bezoeker zou op het idee kunnen komen ook zelf zich op een dergelijke manier creatief te uiten. Veel mensen moeten eerste zien waartoe ze zich aangetroffen voelen; zij kennen de be-

vervolg p. 7

Vervolg: een Cultureel allerlei

staansmogelijkheid van hun eigen latente hobby niet.

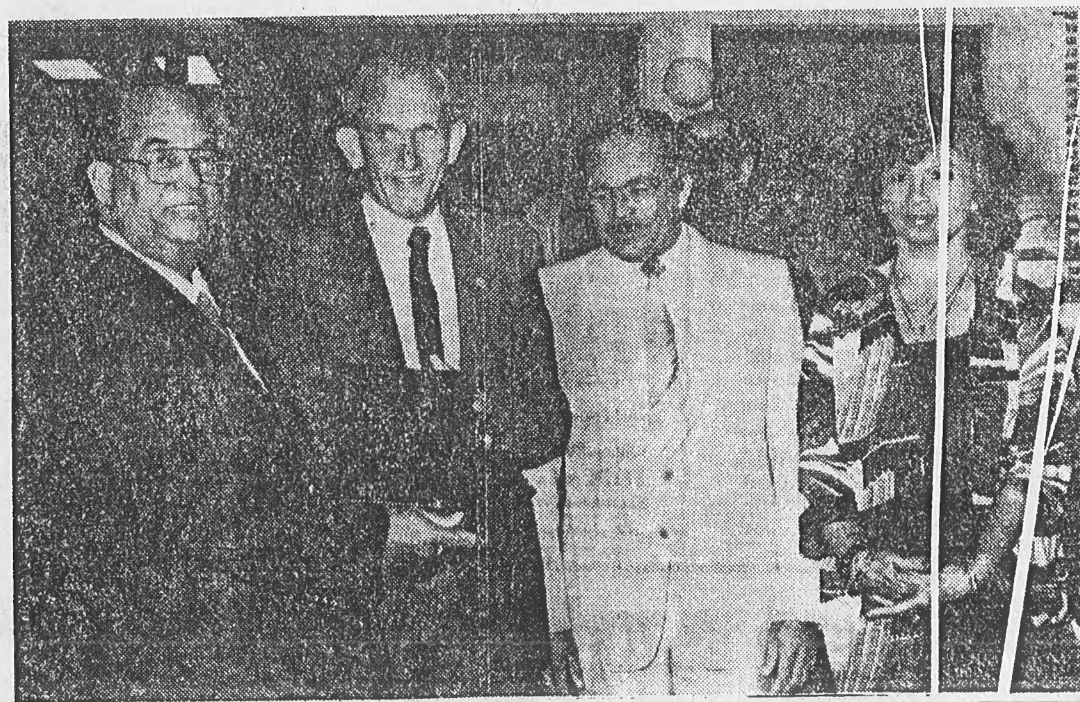
Het bovenstaande raakt al snel aan de idealen en doelen van de creatieve didactiek en pedagogiek, zoals die vanuit België langzaamaan hier op Curaçao 'geland' is. Navraag hiernaar maakt duidelijk dat Sandra Lewis zich daarbij op bekend terrein bevindt. Zelf heeft zij allerlei cursussen gevolgd om vanuit de eigen ervaring te weten waarover ze spreekt en oordeelt, als mensen hun 'producten' bij Kas di Arte willen slijten. Daarnaast kan zij door deze scholing uitstekend voorlichting geven over de diverse technieken die nodig geweest zijn om de 'koopwaar' in haar winkel tot stand te laten komen. Dat zij naast die informatie een heleboel Curaçaokunde aan de man brengt, kan alleen maar toegejuicht worden. Zijzelf doet dat, omdat zij vindt dat van die cultuur niets verloren mag gaan, en wie haar hoort praten, merkt dat zij in dezen min of meer een gedrevene is.

Kas di Arte treedt soms naar buiten. Dat is dan meestal bij feria's, bij ban topa's en ook bij kunstmarkten. Deze laatste zijn overgenomen door de sectie cultuur, maar het initiatief hiertoe kwam van de beheerders van Kas di Arte. Overigens, de initiatieven, plannen en doelen van Kas di Arte zijn alle al van zeer oude datum. Ruim zestien jaar geleden al was Sandra van plan iets dergelijks op te zetten. Uit eigen ervaring wist zij, hoe gezellig het was om met een groep mensen creatief bezig te zijn. Toch heeft het nog tot '78 geduurd voor ze zichzelf gereed achtte om aan die plannen werkelijk gestalte te geven. Daarna duurde het nog eens twee jaar voordat er een enigszins acceptabele ruimte beschikbaar was, en nu 'draait' Kas di Arte ongeveer twee jaar.

Het zijn eigenlijk best moeilijke jaren geweest. Kosten gaan nu eenmaal voor de baat uit, en in feite is er nauwelijks een droge boterham te verdienen met al het werk dat nodig is om een "kas di arte" van de grond te krijgen. Het is het idealisme en andere bronnen van inkomen die het mogelijk maken om dóór te gaan. Sandra gevoelt ook zeer duidelijk waarin (hun / haar) tekorten schuilen. Eén of twee man aléén zijn nauwelijks in staat om op alle fronten het goede doel te dienen. Eigenlijk moet je dan een soort duizenpoot zijn, iemand die goed overweg kan met de artiest, de vakman, de toeristische bezoeker, de in Curaçao geïnteresseerde bezoeker, de public relation man, de kenner van de wegen voor subsidie, de boekhouder, de noem-maar-op-figuur, want van allerlei is er nodig en moet er gedaan worden.

Toch moeten de mensen weten dat Kas di Arte bestaat, in Otrobanda, het kloppende hart van Willemstad, in de hoop dat alle moeite die door gegeven wordt, een beetje bijdraagt aan de eigen bewustwording en aan geloof in de eigen mogelijkheden. Vandaar ook dat op bepaalde souvenirs ("herinneringen") de naam van de koper aangebracht kan worden. Hij en zij, iedereen, mag weten: Kas di Arte is speciaal.... voor jou. ■

A. Graafsma

WILLEMSTAD — Tijdens een geanimeerde receptie gisteravond op het plein van Tele-Curaçao, nam directeur Norbert Hendrikse van het jubilerende televisie-station, dat zoals bekend gisteren haar 25-jarige bestaan herdacht, een plakkaat in ontvangst van de bekende Angel Job, beter bekend als "Gordito di Oro" die zelf al jarenlang op vrijdagavond een show op de televisie presenteerd.

Op de foto vlnr: Angel Job, directeur Norbert Hendrikse, gezaghebber Ronald Casseres en mevrouw Job.

"Komishon 17 di ougustus":

Activiteiten ter herdenking van de slavenopstand in 1795

WILLEMSTAD — De "Komishon 17 di ougustus" zal ook dit jaar een aantal activiteiten organiseren ter herdenking van de Antilliaanse geschiedenis in het algemeen en de slavenopstand die op 17 augustus 1795 onder aanvoering van Tula begon, in het bijzonder.

Zoals bekend organiseert deze instelling al sinds enkele jaren activiteiten rond de herdenking van de slaven- opstand. Een grote stap in de goede richting van de bewustmaking van de bevolking omtrent hun eigen historie, zo stelt de organisatie in een perscommunique, is het feit dat de eilandelijke overheid vorig jaar 17 augustus officieel heeft uitgeroepen tot de "Dia di lucha pa Libertat" (Dag van de Vrijheidsstrijd). Toch is er volgens de "Komishon 17 di ougustus" nog niet genoeg bereikt. Hierbij wordt gewezen op het feit dat de Curaçaose regering vorig jaar verklaarde dat er gewerkt zal worden aan een park ter herdenking van de leiders van de slavenopstand. Toegezegd was dat het park dit jaar gereed zou komen, hetgeen niet gebeurt is, aldus de organisatie die dan ook de hoop uitspreekt dat er toch nog aan gewerkt zal worden ondanks het feit dat het voor 17 augustus niet meer gereed kan komen.

De activiteiten van de "Komishon 17 di ougustus" zijn inmiddels al van start gegaan. Zo is er een tekenwedstrijd georganiseerd in samenwerking met de sectie Jeugdzaken van het eilandgebied Curaçao voor jongeren tussen de zes en achttien jaar. Deze wedstrijd heeft plaats gevonden tijdens de verschillende vakantie- activiteiten die dit jaar werden georganiseerd. Dit jaar is er wederom een poster uitgegeven, terwijl er ook T-shirts gedrukt zijn. Tevens zullen er op verschillende plaatsen grote spandoeken worden opgehangen om de aandacht op de "Dia di lucha pa Libertat" te vestigen. Morgen, vier augustus, wordt de jaarlijkse excursie georganiseerd naar enkele plaatsen die een belangrijke rol speelden tijdens de slavenopstand. Om acht uur 's morgens vertrekken de bussen vanaf het terrein van de UNA, 's middags omstreeks 1 uur zullen de bussen hier weer terug keren.

Op zaterdag 10 augustus wordt een jeugdforum georganiseerd via Tele- Curaçao met als thema "het belang van onze historie". Dit programmadeel is op touw gezet in het kader van het Jaar van de Jeugd. Het forum wordt uitgezonden van half zeven tot acht uur 's avonds waarbij de mogelijkheid bestaat om tijdens het forum op te bellen met eventuele vragen. Uiteraard wordt op 17 augustus zelf de jaarlijkse herdenking georganiseerd bij het monument op het Rif. Dit begint om acht uur 's avonds. Behalve enkele speeches, worden er ook culturele presentaties gebracht.

AMIGOE
ZATERDAG 3 AUGUSTUS 1985

Vakantieplan Bibliotheek Barber

WILLEMSTAD — De Openbare Bibliotheek op Barber organiseert nog steeds enkele vakantie- activiteiten voor de jeugd tussen de acht en tien jaar. Deze activiteiten vinden wekelijks plaats op donderdag- middag van twee tot vijf uur. Er is al aandacht gewijd aan Antilliaanse muziek- instrumenten en het maken van een krant, terwijl de kinderen ook aan handenarbeid konden doen.

In de komende week wordt dit programma voortgezet, eenieder tussen de acht en de tien jaar is van harte welkom. De activiteiten die nog op het programma staan zijn het vertellen van verhalen, een kwis, een dia- vertoning en video- films. Op acht augustus donderdagmiddag vinden de laatste activiteiten plaats aangezien de vakantie daarna is afgelopen.

Amigoe WOENSDAG 31 JULI 1985

Vandaag 31 juli 1985 herdenkt TELECURAÇAO haar 25- jarige bestaan. Dit heugelijke feit wordt vandaag intern gevierd. Vanmorgen werd er een Heilige Mis opgedragen, waarna in een gezellig samenzijn speciale aandacht werd geschonken aan de vier jubilarissen die vanaf het begin van Tele- Curaçao aan dit bedrijf verbonden zijn: onder- directeur Jaime Rofina, Henry Themen die belast is met het incasso- departement, Clara Emerenciana die de catering en schoonmaak- werkzaamheden verzorgt en Gerda Salas die momenteel hoofd van de verkoop- afdeling van Tele- Aruba is. Vanavond is er een receptie, terwijl in de maand oktober een speciaal programma wordt uitgezonden ter viering van het 25- jarige bestaan van de televisie- maatschappij. Op de foto vlnr: Clara Emerenciana, Gerda Salas, Norbert Hendrikse, Jaime Rofina en Henry Themen.

